

Foto: Jens Tønnesen, 1984, Aarhus Stadsarkiv

CERES-opdatering nr. 6 om ret og sikkerhed Danmark og atomvåben

Af Anton Rask Hauge Steffensen (red. Marc Schack & Astrid Kjeldgaard-Pedersen)

18. september 2026

I denne CERES-opdatering nr. 6 ser vi nærmere på Danmarks folkeretlige forpligtelser vedrørende atomvåben samt dansk atomvåbenpolitik.

- Hvilke folkeretlige aftaler om atomvåben har Danmark tiltrådt, og hvad forpligter de Danmark til?
- Hvilke folkeretlige aftaler om atomvåben har Danmark *ikke* tiltrådt?
- Hvorfor har Danmark tiltrådt netop disse folkeretlige aftaler om atomvåben?
- Hvad er dansk atomvåbenpolitik?
- Hvilken procedure ville være nødvendig for at ændre Danmarks atomvåbenpolitik?
- Har de "nuværende omstændigheder" i atomvåbenpolitikken ændret sig?
- Kan Danmark eller Norden få atomvåben?
- Er trussel om brug eller brug af atomvåben nogensinde forenelig med folkeretten?

Ved et pressemøde den 2. marts 2026 annoncerede statsminister Mette Frederiksen sammen med udenrigsminister Lars Løkke Rasmussen og daværende forsvarsminister Troels Lund Poulsen, at Danmark sammen med en række europæiske lande har indgået et strategisk samarbejde om atomvåben med Frankrig. Ved samme pressemøde understregede statsministeren, at det ikke ændrer på dansk atomvåbenpolitik. Men hvad er dansk atomvåbenpolitik egentlig? Og hvad siger folkeretten om atomvåben i Danmark og i verden? Det vil vi forsøge

at besvare i denne CERES-opdatering. Den adskiller sig fra tidligere opdateringer ved i større udstrækning at anlægge et politologisk perspektiv på dansk atomvåbenpolitik som supplement til undersøgelsen af de juridiske aspekter. Som følge heraf er opdateringen også længere end de tidligere udgivelser.

Hvilke folkeretlige aftaler om atomvåben har Danmark tiltrådt, og hvad forpligter de Danmark til?

Danmark har tiltrådt flere traktater, der regulerer brug, udvikling og test af atomvåben. De inkluderer traktaten om ikke-spredning af atomvåben (NPT), Det Internationale Atomenergiagentur (IAEA), Ydre rum-traktaten (OST), traktaten om delvist forbud mod atomprøvesprængninger (PTBT) samt traktaten om altomfattende forbud mod atomprøvesprængninger (CTBT). Det centrale indhold af hver traktat gennemgås herunder.

Traktaten om ikke-spredning af atomvåben (NPT) er den vigtigste traktat relateret til atomvåben, hvis hovedformål er at begrænse spredningen af atomvåben i verden og ultimativt afskaffe disse våben. Danmark underskrev NPT i 1968, og traktaten trådte i kraft i 1970 efter 40 landes ratificering. I traktaten skelnes der mellem atomvåbenmagter (USA, Sovjetunionen, Kina, Storbritannien og Frankrig) og ikke atomvåbenmagter. NPT forpligter atomvåbenstaterne til ikke at overføre atomvåben til ikke-atomvåbenstater, samt til ikke at bidrage til fremstilling eller erhvervelse af atomvåben i ikke-atomvåbenstater. På samme vis har ikke-atomvåbenstater forpligtet sig til ikke at fremstille eller modtage atomvåben. Ifølge NPT er der kun fem anerkendte atomvåbenstater i verden. Der er imidlertid yderligere fire de facto atomvåbenstater nemlig Indien, Pakistan, Israel og Nordkorea.

Ingen af disse fire *de facto* atomvåbens-tater er i dag part til NPT.

Det Internationale Atomenergiagentur (IAEA) er en selvstændig organisation under FN etableret ved traktat i 1957. Organisationens formål er at promovere brugen af atomteknologi til civile formål såsom energi samt at begrænse den militære brug af samme. Som led i vedtagelsen af NPT i 1968 forpligtede alle ikke-atomvåbenstater, som er part til NPT, sig til at indgå en separat aftale med IAEA, der giver organisationen autoritet til at monitorere, at denne stat overholder sine forpligtelser i NPT gennem bl.a. kontrolbesøg på nukleare faciliteter. Danmark har som part til NPT også en række aftaler med IAEA.

Traktaten om delvist forbud mod atomprøvesprængninger (PTBT) og traktaten om altomfattende forbud mod atomprøvesprængninger (CTBT) regulerer begge test af atomvåben. Herved har de mest relevans for atomvåbenstater, men de er begge også underskrevet bredt af ikke-atomvåbenstater herunder Danmark. Førstnævnte er et forbud mod atomvåbentest i atmosfæren, i det ydre rum og undervands, mens test af atomvåben udelukkende er tilladt at udføre i undergrunden. CTBT derimod er et altomfattende forbud mod test af atomvåben, men denne er fortsat ikke trådt i kraft, da det nødvendige antal stater ikke har ratificeret traktaten.

Ydre rum-traktaten (OST) regulerer staters brug af og adfærd i det ydre rum herunder våben. Særligt relevant i forhold til spørgsmålet om atomvåben, forbyder traktaten deployering af "*nuclear weapons or any other kinds of weapons of mass destruction*" i det ydre rum, jf. OST Artikel IV. Dog er det værd at bemærke, at OST ikke forbyder deltagende stater i at affyre for eksempel ballistiske missiler med atomsprænghoveder gennem det ydre rum. Det er udelukkende permanent deployering af atomvåben i det ydre rum,

som er forbudt. Traktaten er ratificeret af 118 stater, og Danmark har været part til traktaten, siden den trådte i kraft i 1967.

Hvilke folkeretlige aftaler om atomvåben har Danmark *ikke* tiltrådt?

Den eneste folkeretlige aftale på atomvåbenområdet, som Danmark ikke har tiltrådt, er traktaten om forbud mod atomvåben (TPNW), hvis formål det er fuldstændigt at eliminere atomvåben i verden. TPNW blev vedtaget i FN's generalforsamling i 2017. I slutningen af 2020 var den ratificeret af 50 stater og traktaten trådte dermed i kraft 90 dage senere, den 22. januar 2021. I dag er traktaten underskrevet og ratificeret af 75 stater.

TPNW minder på mange områder om NPT, men går skridtet videre ved ikke at anerkende 'legitime' atomvåbenstater i traktatteksten. Selvom begge traktater har nedrustning som formål, sigter TPNW tydeligere mod den totale eliminering af atomvåben ved at forbyde alle parter at udvikle, teste, besidde, bruge eller true med at bruge atomvåben. Særligt afgørende er det, at TPNW forbyder udstationering af andre staters atomvåben på eget territorium, hvilket udgør et centralt problem for staterne i NATO-alliancen. Ingen NATO-lande har ratificeret TPNW, da det vil forhindre staterne i tage del i alliansens atomare afskrækkelse, som bygger på den troværdige trussel om brug af atomvåben i yderste konsekvens. Dertil har Belgien, Tyskland, Italien, Holland og Tyrkiet amerikanske atomvåben udstationeret på deres territorium, hvilket heller ikke vil være muligt under TPNW. På samme vis er ingen af de ni nuværende atomvåbenstater part til TPNW af åbenlyse årsager.

Vedtagelsen af TPNW har åbenbaret en splittelse i tilgangen til atomnedrustning blandt stater. På den ene side repræsenterer NPT den oprindelige og mere pragmatiske tilgang til atomnedrustning,

mens TPNW i højere grad tager en idealistisk tilgang til samme – bl.a. fordi den blev til efter fornyet anerkendelse af atomvåbens potentielle humanitære konsekvenser. Det generelle forbud mod atomvåben i TPNW fremhæves af parterne til traktaten som værende nødvendigt for at lukke et juridisk hul i NPT, der ikke eksplicit forbyder atomvåben. Parterne til NPT, som ikke er part til TPNW, herunder særligt de nuværende ni atommagter samt NATO-landene, fokuserer derimod på, hvordan nedrustning kan opnås i praksis. Ifm. TPNWs ikrafttræden udsendte NATO en fælleserklæring, hvori de kritiserer traktaten. *"[T]he ban treaty lacks any rigorous or clear mechanisms for verification, and has not been signed by any state that possesses nuclear weapons, and thus will not result in the elimination of a single nuclear weapon"*. NATO-landene understreger ligeledes deres forpligtelser under NPT og kritiserer TPNW for at underminere de eksisterende rammer og organisationer for atomnedrustning i verden. *"[W]e collectively reiterate our opposition to this treaty, as it does not reflect the increasingly challenging international security environment and is at odds with the existing non-proliferation and disarmament architecture"*. Parterne til TPNW ser derimod ikke traktaten som et alternativ til NPT men i stedet som et supplement, der skal styrke staters forpligtelser under NPT, selvom TPNW ikke i sig selv har nogen håndhævelsesmekanismer.

Danmarks officielle holdning til TPNW er i tråd med NATO-landenes fælleserklæring, som udtrykt af udenrigsminister Lars Løkke Rasmussen i et svar til udenrigsudvalget i 2023 på et spørgsmål stillet af MF Trine Pertou Mach (EL). *"Med sit parallelle system risikerer forbudstraktaten at underminere NPT og muligheden for at skabe fremdrift for nuklear nedrustning i rammen heraf. [...] Enhver drøftelse om afskaffelse af atomvåben må i sagens natur foregå mellem atommagterne og ske efter en aftalt og gradvis proces. Der er NPT en bedre ramme end TPNW"*.

Hvorfor har Danmark tiltrådt netop disse folkeretlige aftaler om atomvåben?

Selvom Danmark ikke er en atomvåbenstat, har vi fortsat forpligtet os til en lang række tiltag på området. Ræsonnementet har været at begrænse brug, spredning og test af atomvåben i verden samt at styrke en international norm mod brug af atomvåben. Danmark er dog ikke gået så langt som til at støtte et fuldstændigt forbud mod atomvåben gennem TPNW. Danmarks interesse i at være part til de fleste atomtraktater bortset fra TPNW bygger på en todelt strategi. På den ene side søger man at opnå sikkerhed gennem strategisk stabilitet i verden og regulering af atommagterne. På den anden side vil man ikke ignorere den virkelighed, at atomvåben eksisterer og nok ikke forsvinder lige foreløbigt, hvorfor Danmarks sikkerhedsinteresser også med fordel kan sikres af en atomparaply. Danmark forsøger således at balancere to modstridende hensyn, hvor afskrækkelse står over for nedrustning. Det kan også læses ud af førnævnte svar fra udenrigsminister Lars Løkke Rasmussen til Udenrigsudvalget: *"Derudover deler Danmark NATO's politik i forhold til nukleare våben, som er i fuld overensstemmelse med NPT. NATO's politik indebærer, at så længe atomvåben eksisterer, vil NATO fortsat være en nuklear alliance med nukleare kapaciteter som en integreret del af NATO's afskrækkelses- og forsvarsprofil"*. Det er dermed svært at se Danmark blive part til TPNW lige foreløbigt.

Det er også værd at bemærke, at ingen af de traktater, Danmark har tiltrådt, begrænser det sikkerheds- og udenrigspolitiske manøvrerum for Danmark nævneværdigt. Det skyldes, at traktater som NPT, PTBT, CTBT og OST primært sætter krav til stater med atomvåben, hvor Danmark som en ikke-atomvåbenstat blot har forpligtet sig på at fortsætte med

at være netop det. TPNW adskiller sig her, fordi hvis Danmark tiltræder denne, vil det medføre ret betydelige konsekvenser for dansk sikkerheds- og udenrigspolitik herunder primært Danmarks NATO-medlemskab, men også for det nyindgåede strategiske atomvåbensamarbejde med Frankrig. Hermed kan Danmarks valg om at tiltræde visse, men ikke alle, traktater også læses ud fra et bekvemmelighedsperspektiv. Danmark bakker op om reguleringen af atomvåben til og med det punkt, hvor det får betydelige konsekvenser for statens manøvrerum.

Hvad er dansk atomvåbenpolitik?

Danmarks atomvåbenpolitik blev udarbejdet i 1950'erne efter en vis dansk vaklen frem og tilbage. Daværende statsminister H.C. Hansen fremlagde politikken i en regeringserklæring til Folketinget i 1957 med ordene: *"Der har ikke ved forhandlingerne om leverancer til Danmark af moderne våben været tilbudt atomammunition. Skulle et sådant tilbud komme til at foreligge, er det ud fra de foreliggende forudsætninger regeringens opfattelse, at det ikke bør modtages"*. Politikken blev yderligere stadfæstet i forhandlingerne til forsvarsforliget 1960, som det fremgår af betænkningen til lovforslaget: *"Venstres og det konservative folkepartis repræsentanter har med beklagelse taget til efterretning, at regeringen og regeringspartierne fastholder deres hidtidige standpunkt om, at Danmark under de nuværende forudsætninger ikke ønsker at modtage atomammunition"*. Atomvåbenpolitikken er således, at Danmark ikke accepterer atomvåben på dansk jord under nuværende omstændigheder. Formuleringen "nuværende omstændigheder" blev i den offentlige debat tolket som værende ensbetydende med i fredstid, men det blev først officielt præciseret af daværende udenrigsminister Kjeld Olesen i en udtalelse til Folketinget i 1980: *"Både hvad angår fremmede styrker og atomvåben er det som bekendt den danske holdning, at tilstedeværelsen på*

dansk område ikke kan finde sted under de nuværende omstændigheder, det vil sige i fredstid". Kjeld Olesen påpegede dog senere i samme debat, at: *"enhver regering må have et minimum af handelfrihed til at kunne vurdere en situation, også den situation, hvor en konflikt er så truende nær, at man kan tale om, at vi står i en nødsituation"*. Med andre ord ophører fredstid ikke nødvendigvis først idet en væbnet konflikt er opstået, men potentielt allerede når en sådan nødsituation er nærtstående.

Denne politik har aldrig ændret sig officielt. Dog har Danmark stiltiende accepteret amerikanske atomvåben på Rigsfællesskabets territorie i Grønland. Det skete ved det sidenhen meget omdiskuterede brev fra H.C. Hansen til den amerikanske ambassadør i Danmark, Val Peterson, hvori H.C. Hansen indirekte accepterer amerikanske atomvåben i Grønland. Vi kender til brevet i dag pga. Thulesagen, hvor et B-52 bombefly med fire brintbomber i 1968 styrtede vest for Thule-basen (i dag Pituffik Space Base) i Grønland. Ved afdækningen af sagen mange år senere fik brevet offentlighedens kendskab i 1995. Ud over Thulesagen har Danmark tidligere og i dag accepteret, at amerikanske skibe eller ubåde med atomvåben om bord kunne anløbe danske havne. Dette er foregået under et gensidigt *'neither confirm nor deny'* princip.

Dansk atomvåbenpolitik har altså altid gået på to ben: Indadtil har Danmark nægtet udstationering af atomsprænghoveder på dansk jord, samtidig med at vi udadtil har indgået aktivt i NATO's nukleare beredskab. Politikken er tydeligst eksemplificeret ved Danmarks rolle under den kolde krig, hvor det danske forsvar var i besiddelse af missilsystemer indrettet til at levere atomsprænghoveder, og hvor der blev bygget depoter i Danmark beregnet til opbevaring af atomsprænghoveder. Depoterne var tomme under hele perioden, men de amerikanske

atomsprængladninger beregnet til Danmark var udstationeret lige syd for den dansk-tyske grænse på et tysk depot. Danske piloter trænede tilmed i at levere atomvåben.

Danmarks valg om at indgå et strategisk atomvåbensamarbejde med Frankrig og en række andre europæiske lande er altså ikke et brud med atomvåbenpolitikken. Det nye er snarere, at danske beslutningstagere tydeligt og offentligt italesætter Danmarks rolle i atomafskrækkelsen. Og samtidig ikke afviser, at Danmark i fremtiden kan have atomvåben udstationeret eller bidrage til produktionen af disse.

Hvilken procedure ville være nødvendig for at ændre Danmarks atomvåbenpolitik?

Forud for et EU-topmøde den 6. marts 2026 udtalte statsminister Mette Frederiksen, at hun ikke ville udelukke, at atomvåbenpolitikken kan ændre sig i fremtiden, hvilket åbner for spørgsmålet om, hvad der skal til for at ændre denne.

Atomvåbenpolitikken er, som ordet antyder, kun en politik, der er fastslået i politiske erklæringer og lignende dokumenter. Politikken er derimod ikke stadfæstet i lovgivningen, men er snarere udtryk for det, man kunne kalde en bredt accepteret politisk sædvane. Det tætteste vi kommer på en stadfæstelse, er en række motiverede dagsordener (beslutningsforslag) vedtaget i 1980'erne som en del af fodnotepolitikken. Beslutningsforslag er dog i almindelighed ikke juridisk forpligtende for regeringen, og de vedtagne forslag i 1980'erne gik også længere i modstanden mod atomvåben, idet de udtrykte et ønske om, at der ikke måtte være atomvåben på dansk jord – heller ikke i krise- og krigstid.

Fordi Danmarks tilgang til atomvåben ikke er fastslået i lovgivningen, kræver en

ændring af politikken ikke, at et folketingsflertal stemmer for det. En ændring af atomvåbenpolitikken vil derfor i teorien kun kræve, at regeringen ønsker det og i den forbindelse bringer det op i det Udenrigspolitiske Nævn med hvem "*regeringen rådfører sig forud for enhver beslutning af større udenrigspolitisk rækkevidde*" jf. Grundloven § 19, stk. 3. Regeringen behøver tilmed ikke samtykke fra Udenrigspolitisk Nævn, men er kun forpligtet til at drøfte det med Nævnet og orientere Nævnet.

I praksis vil det dog næppe ende med at falde ud på den måde. Selvom en ændring af atomvåbenpolitikken på papiret kun kræver ovenstående procedure, vil den faktiske udstationering af atomvåben på dansk territorium i fredstid også kræve Folketingets samtykke. Det skyldes, at atomvåben ikke som andre våbenkapabiliteter kan handles frit mellem stater. Hvis der var tale om en våbenkapacitet, som regeringen (Forsvaret) kunne købe på det frie, åbne marked, kunne man hypotetisk set komme udenom Folketingets samtykke, men da atomvåben er stramt reguleret og ikke er frit 'til salg', bliver denne mulighed ved teorien. Hvis der skal være atomvåben på dansk jord, vil det formentlig alt andet lige kræve, at Danmark indgår en traktat med en eller flere andre stater, som vil skulle godkendes af et flertal i Folketinget, jf. Grundloven § 19, stk. 1.

Har de "nuværende omstændigheder" i atomvåbenpolitikken ændret sig?

Statsminister Mette Frederiksen har ad flere omgange udtalt, at Danmark hverken er i fredstid eller krigstid, men i en tilstand imellem de to, som følge af den ændrede sikkerhedspolitiske situation. Hvad end denne tilstand nærmere dækker over, er Danmark ifølge statsministeren ikke i fredstid. Det har potentielt store implikationer for atomvåbenpolitikken, hvor den etablerede linje netop er, at der

ikke accepteres atomvåben på dansk jord under de "nuværende omstændigheder", forstået som fredstid. Er de "nuværende omstændigheder" dermed allerede ændret, så atomvåben på dansk jord er en mulighed?

Der er ikke en klar definition af, hvad de "nuværende omstændigheder" eller "i fredstid" faktisk dækker over. Det er ikke kun tilfældet for atomvåbenpolitikken, men også i den generelle brug af krigs- og krisebegreber i dansk ret. Selvom det ene er politik og det andet er ret, så er det værd at kigge på, hvordan krigs- og krigs-tilstande er defineret i dansk lovgivning for heraf at komme frem til, hvorvidt vi fortsat er i fredstid. Og her finder man, at der er varierende forståelser af, hvornår Danmark er i krig, som beskrevet af Marc Schack i InterMil rapporten 'Krigs- og krisebegreber i dansk ret'. F.eks. under Irak- og Afghanistan-krigene, hvor krigsbegrebet blev tolket forskelligt i hhv. forsvarsloven og den militære straffelov. Hvor forsvarslovens tolkning af krigsbegrebet ikke aktiverede de særlige krigsbestemmelser herunder særligt forsvarslovens § 17, blev de særlige krigsbestemmelser derimod aktiveret i den militære straffelov med skærpede strafammer til følge.

Danmark er p.t. ikke i en situation, hvor nogen af de to ovennævnte krigsbegreber finder anvendelse, men det er interessant at overveje, om Danmark under Irak- og Afghanistan-krigene hypotetisk set kunne have haft atomvåben på dansk jord uden at bryde atomvåbenpolitikken med henvisning til krigsbegrebet i den militære straffelov. Eller om der eksisterer en selvstændig definition af "fredstid" gældende specifikt for atomvåbenpolitikken. Uanset hvad der er tilfældet, betyder den generelle uklarhed i dansk rets krigs- og krisebegreber, at vi ikke kan overføre en entydig definition fra juraen til atomvåbenpolitikken, hvorfor det står hen i det uvisse, om de "nuværende omstændigheder" har ændret sig.

Der er indbygget en tydelig fleksibilitet her i atomvåbenpolitikken (som måske netop er pointen). Da Troels Lund Poulsen før folketingsvalget ved et samråd blev spurgt ind til atomvåbenpolitikken, lød svaret også: "*Er vi i fredstid i dag? Det står i hvert fald klart, at den sikkerhedspolitiske situation er historisk alvorlig. Det korte af det lange er derfor, at vi har den politik, indtil der måtte blive taget beslutning om en anden politik ud fra en vurdering af omstændighederne. Skulle regeringen ændre politik på området, vil Folketinget blive inddraget*". Herved undgik den daværende forsvarsminister at tage direkte stilling til, om vi er i fredstid eller ej.

Hverken den daværende eller den nuværende regering har fremsat en eksplicit udtalelse om, at vi ikke længere er i fredstid, og at Danmark som følge heraf godt kan have atomvåben på sit territorium. Men hvis det skulle ske, vil det strengt taget ikke kræve Folketingets godkendelse. Den inddragelse af Folketinget, som Troels Lund Poulsen henviser til ved samrådet, er kun ifm. en ændring af politikken, men hvis regeringen mener, at vi ikke er i fredstid, så vil det netop ikke være en ændring af politikken at have atomvåben i Danmark, da det vil følge af formuleringen "under nuværende omstændigheder".

Kan Danmark eller Norden 'få' atomvåben?

I løbet af de seneste år har flere argumenteret for behovet for, at Danmark skulle besidde atomvåben f.eks. gennem et nordisk samarbejde. Synspunktet er bl.a. fremsat af forhenværende udenrigsminister Jeppe Kofod i Altinget den 13. maj 2025. Selvom synspunktet ikke har vundet bredt indpas og også mødte kritik, så er spørgsmålet stadig relevant at undersøge set i lyset af den sikkerhedspolitiske situation og danskernes tiltagende positive holdning til atomvåben.

Hvis atomvåben skal blive aktuelt, kan Danmark bevæge sig ned ad tre mulige veje. Den ene er udstationering af en anden stats atomvåben, f.eks. amerikanske eller franske atomvåben. Den anden er erhvervelse af atomvåben fra en nuværende atommagt. Og den tredje vej til atomvåben vil være gennem udvikling og opbygning af en selvstændig atomvåbenkapabilitet i Danmark.

Af de tre veje kan den første mulighed opnås gennem den ovenfor beskrevne procedure, hvorved Danmark ændrer sin atomvåbenpolitik og indgår en aftale med en eller flere andre stater om udstationering af atomvåben. I dette scenarie antages atomvåbnene fortsat at være under kontrol af staten, der har udstationeret dem.

De to andre muligheder for atomvåben i Danmark er mere komplicerede, idet de direkte vil udfordre Danmarks folkeretlige forpligtelser, herunder primært NPT. Igennem denne har Danmark forpligtet sig til at hindre spredning af atomvåben samt på sigt at arbejde mod afskaffelsen af atomvåben. Derfor vil det være åbenlyst i strid med traktaten, hvis Danmark enten skulle købe eller udvikle atomvåben. Danmark ville derfor være nødt til at følge ordningen i traktatens artikel X og trække sig: *"Each Party shall in exercising its national sovereignty have the right to withdraw from the Treaty if it decides that extraordinary events, related to the subject matter of this Treaty, have jeopardized the supreme interests of its country"*. Vælger man at gå ned ad denne vej, bliver Danmark en del af meget få stater i verden, der ikke er part til NPT – sammen med Indien, Pakistan, Nordkorea, Sydsudan og Israel. For nuværende er det således svært at se Danmark bryde eller gå tilbage på forpligtelserne i NPT, hvorfor det nok er mere en teoretisk mulighed, at Danmark kan komme til at besidde egne atomvåben.

Er trussel om brug eller brug af atomvåben nogensinde forenelig med folkeretten?

Dette spørgsmål blev stillet af FN's generalforsamling i 1994 til den Internationale Domstol (ICJ). ICJ blev bedt om at udarbejde en rådgivende udtalelse ud fra spørgsmålet: *"Is the threat or use of nuclear weapons in any circumstance permitted under international law?"* I 1996 afgav ICJ den færdige udtalelse, hvis konklusioner har været en kilde til debat lige siden. Domstolens konklusioner i den rådgivende udtalelse kan opsummeres således:

(1) Hverken traktatretten eller den folkeretlige sædvaneret indeholder et eksplicit forbud mod at true med at bruge eller bruge atomvåben, men de indeholder heller ikke en eksplicit tilladelse.

(2) Trussel om brug eller brug af atomvåben skal under alle omstændigheder være i overensstemmelse med FN-pagten regler om magtanvendelse og selvforsvar. Da disse regler gælder uanset våbentype, vil brug af eller trussel om brug af atomvåben i situationer, der ikke er omfattet af retten til selvforsvar, i sig selv være i strid med folkeretten.

(3) Trussel om brug eller brug af atomvåben skal være forenelige med den humane folkerets principper om distinktion, militær nødvendighed, proportionalitet og humanitet.

(4) Brug af eller trussel om brug af atomvåben vil generelt være i strid med den humane folkeret. Domstolen kunne dog ikke definitivt afgøre, om brug eller trussel herom ville være lovlig eller ulovlig i ekstreme tilfælde af selvforsvar, hvor en stats overlevelse står på spil.

(5) Der eksisterer en pligt for stater til i god tro at forfølge atomnedrustning og

streng international kontrol med atomvåben.

Selvom ICJ i sin rådgivende udtalelse ikke udelukkede, at anvendelsen af atomvåben under helt ekstreme omstændigheder kan være forenelig med folkeretten, er det i praksis vanskeligt at forestille sig en situation, hvor anvendelsen af et atomvåben ikke vil indebære et brud på et eller flere af den humanitære folkerets grundlæggende principper. Dette synspunkt blev også fremført af flere af de dissenterende dommere, som fandt, at anvendelse af eller trussel om anvendelse af atomvåben aldrig vil kunne forenes med folkeretten, netop fordi atomvåbens karakter og virkning gør det praktisk talt umuligt at anvende dem uden at tilsidesætte den humanitære folkerets principper.

Spørgsmålet om lovligheden af atomvåben er stadig omstridt, og det er relevant at overveje, om Domstolen i dag ville være kommet frem til samme konklusion – ikke mindst fordi førnævnte traktat om forbud mod atomvåben (TPNW) er kommet til siden da. Det er dog tvivlsomt, om traktaten ville ændre Domstolens vurdering af, om der findes tilstrækkelig statspraksis og *opinio juris* på området til at dokumentere en folkeretlig retssædvane.

Om CERES-opdateringerne:

Center for Ret og Sikkerhed (CERES) på Det Juridiske Fakultet, KU, udsender løbende opdateringer om juridiske problemstillinger, der opstår i relation til den aktuelle sikkerhedssituation. I netop denne opdatering inddrages – under hensyn til emnet – i vid udstrækning politologiske perspektiver. Vi adresserer både temaer, som har været rejst i medierne, og temaer, som er ligger i forlængelse af vores forskning.

Om InterMil-projektet:

En del af CERES' forskning gennemføres inden for rammerne af InterMil-projektet, som gennemfører praksisnær juridisk forskning og forskningsbaseret myndighedsbetjening inden for militære studier. InterMil-projektet blev etableret ved en aftale mellem Det Juridiske Fakultet (i samarbejde med Forsvarsakademiet) og Center for Militære Studier, KU, som et led i implementeringen af forsvarsforliget 2018-2023 og videreføres i indeværende forligningsperiode.

Kontakt os:

Anton Rask Hauge Steffensen, projektstudent (sjz297@jur.ku.dk)

Marc Schack, lektor
(marc.schack@jur.ku.dk)

Astrid Kjeldgaard-Pedersen
(astrid.kjeldgaard-pedersen@jur.ku.dk)